КОРОТКО ПРО ВУГЛЕЦЕВИЙ РИНОК

МЕХАНІЗМИ ВУГЛЕЦЕВОГО РИНКУ: ОГЛЯД МЕХАНІЗМІВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ

ПРЯМУЄМО РАЗОМ
Supported by:
Federal Ministry for the Environment, Climate Action, Nature Conservation and Nuclear Safety
based on a decision of the German Bundestag
IKI INTERNATIONAL CLIMATE INITIATIVE
Implemented by:
giz Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH
УКРАЇНСЬКИЙ КЛІМАТИЧНИЙ ОФІС
ФЕДЕРАЦІЯ РОБОТОДАВЦІВ УКРАЇНИ

Що це таке?

Вуглецеві ринки є ключовими інструментами політики, які обмежують накопичення викидів парникових газів в атмосфері. Оскільки викиди сприяють глобальному парниковому ефекту незалежно від місця їхнього вивільнення, вуглецеві ринки спрямовані на скорочення загальних обсягів вуглекислого газу (CO_2) шляхом встановлення загального допустимого бюджету викидів. У межах цього ліміту емітенти (суб'єкти, які викидають парникові гази) отримують певну кількість кредитів на скорочення викидів за кожну тонну CO_2, яку вони виробляють. Такий розподіл відповідає цільовому показнику скорочення викидів емітента. Ринкові механізми дають емітентам змогу купувати або продавати ці кредити як невикористані права на викиди. Метою є використання ринкових підходів для заохочення скорочення викидів та досягнення довгострокових кліматичних цілей.[1]

Як вони працюють?

На вуглецевих ринках емітенти купують дозволи на викид встановлених обсягів парникових газів. Спосіб визначення цього обсягу, або квоти, залежить від ринкового механізму. Кредити на викиди згідно зі Статтею 6 Паризької угоди допомагають країнам виконувати свої національно визначені внески (НВВ), які є кліматичними цілями, що кожна країна встановлює відповідно до Паризької угоди.[2] Добровільні вуглецеві ринки (ДВР) — це ринки, де підприємства добровільно купують кредити для компенсації своїх викидів, зазвичай для досягнення власних кліматичних цілей, а не національних.[3] Національні системи, як-от Європейська система торгівлі викидами (СТВ ЄС), є національними або багатосторонніми програмами, у рамках яких загальний ліміт викидів та правила торгівлі встановлюються урядом або ЄС у разі СТВ ЄС. У цих системах емітенти, які залишаються нижче своєї квоти, можуть продавати залишкові кредити для фінансування подальших кліматичних дій, тоді як ті, хто перевищує свою квоту, повинні придбати додаткові кредити в процесі, відомому як «обмеження та торгівля квотами на викиди». Замість встановлення обов'язкових вимог щодо скорочення викидів, ринковий механізм надає економічний імпульс емітентам.[4] Така система створює фінансові стимули: скорочення викидів може генерувати дохід, а перевищення лімітів призводить до додаткових витрат. Ціна кредитів визначається попитом і пропозицією і може коливатися від менш як 1 долара США до понад 100 доларів США за тонну CO_2.

0,1 дол. США ← Діапазон цін (дол. США/т CO_2екв.) → **158,8 дол. США**

Рисунок 1.[4]

Ключовий аргумент ґрунтується на припущенні, що ринкові механізми заохочують скорочення викидів там, де це найменш витратно, більш ефективно підходячи до скорочення викидів.

1. Вуглецеві ринки ЮНЕП | ЮНЕП — Програма ООН з довкілля
2. РКЗК ООН (Рамкова конвенція ООН зі зміни клімату) Що таке ринкові та неринкові механізми? | РКЗК ООН
3. Організація «New Climate Institute» Вуглецеві ринки | Організація «New Climate Institute»
4. Світовий банк Ціна | Панель управління ціноутворенням на викиди вуглецю

Виклики

Ефективність механізмів вуглецевого ринку залежить від їхнього впровадження.[5]

По-перше, пропозиція кредитів на викиди має бути обмежена.[6] Загальна кількість кредитів має бути лімітована відповідно до загальної цілі скорочення викидів. Якщо загальна квота кредитів на викиди занадто велика, сам лише ціновий механізм не може пом'якшити глобальний парниковий ефект. Щоб стимулювати короткострокові інвестиції в більш сталі операції, загальний ліміт викидів треба із часом знижувати. Якщо викиди завтра будуть дорожчими, ніж сьогодні, емітенти будуть швидше скорочувати свої викиди, а час є критично важливим для досягнення кліматичної нейтральності. По-друге, якщо країни не коригують свої заявлені викиди після продажу невикористаних кредитів на викиди іншим країнам, скорочення викидів може враховуватися двічі. Коли невикористані кредити на викиди продаються на вуглецевому ринку, вони не можуть зараховуватися як скорочення викидів, оскільки вони будуть здійснені покупцем. По-третє, щоб уникнути негативного впливу на місцеві зацікавлені сторони, наприклад, без огляду на регіональні виклики розвитку, детальні правила консультацій із місцевими зацікавленими сторонами мають бути прийняті до впровадження механізмів скорочення викидів. Залучення ключових місцевих зацікавлених сторін забезпечує спільний характер прийняття рішень щодо вуглецевого ринку. По-четверте, щоб скоротити викиди понад нульову суму при взаємозаліку, кредити на викиди мають підлягати частковому анулюванню із часом. Чим частіше торгуються кредити на викиди, тим менше прав на викиди вони повинні надавати. Оскільки кредити на викиди стають дорожчими в довгостроковій перспективі, емітенти стимулюються до більш сталих операцій у короткостроковій перспективі.

Загалом, щоби бути успішними, вуглецеві ринки мають супроводжуватися інституційною та фінансовою інфраструктурою, а також адекватними соціальними та екологічними гарантіями, які забезпечують узгодження з НВВ країн, що призводить до загального скорочення глобальних викидів. Водночас забезпечення прозорості та цілісності вуглецевих ринків є фундаментальним для забезпечення багатостороннього співробітництва, особливо для ДВР.[7]

- Занадто багато доступних кредитів
- Ризик подвійного підрахунку
- Захист місцевих зацікавлених сторін та довкілля, а також досягнення цілей сталого розвитку
- Забезпечення загального пом'якшення наслідків глобальних викидів
- Уникнення хибних стимулів, що гальмують амбіції
- Використання старих кредитів МЧР (Механізм чистого розвитку) після 2020 року має бути заборонено
- Потрібні надійні правила обліку, зокрема, застосування відповідних коригувань для кожного кредиту
- Ринки мають залучати місцеві громади до проєктів і мати запобіжні заходи, наприклад, механізм розгляду скарг
- Щоб уникнути ефекту нульової суми при взаємозаліку, усі кредити мають бути частково анульовані
- Замість продажу квот на викиди, країни повинні прийняти амбітні кліматичні цілі

Рисунок 2.[5]

5. CMW Вуглецеві ринки 101 — повний посібник з глобальних механізмів компенсації викидів — Carbon Market Watch
6. IEF Як зміцнити вуглецевий ринок?
7. ПРООН (Програма розвитку ООН) Що таке вуглецеві ринки і як вони працюють? | Ініціатива «Кліматична обіцянка» ПРООН

Можливості

За умови правильного впровадження, вуглецеві ринки можуть бути потужними інструментами політики для пом'якшення негативного впливу зміни клімату. Регулюючись механізмами попиту та пропозиції, вуглецеві ринки пропонують економічно ефективну стратегію пом'якшення шляхом скорочення викидів там, де витрати найнижчі, водночас встановлюючи ціну на додаткові викиди в секторах, де скорочення найскладніше, для стимулювання інвестицій у скорочення викидів там, де це найбільш потрібно.

Основною перевагою є те, що вуглецеві ринки генерують державні доходи, які можуть бути спрямовані на фіскальне стимулювання, наприклад, для фінансування стратегій адаптації до зміни клімату. Такі стратегії можуть охоплювати мобілізацію інвестицій для сталих переходів у ключових секторах, як-от енергетика, сільське господарство, водні ресурси та лісокористування. У 2024 році лише механізми вуглецевого ринку згенерували в усьому світі державні доходи майже на 70 мільярдів доларів США, які можуть бути спрямовані на сталі інвестиції.

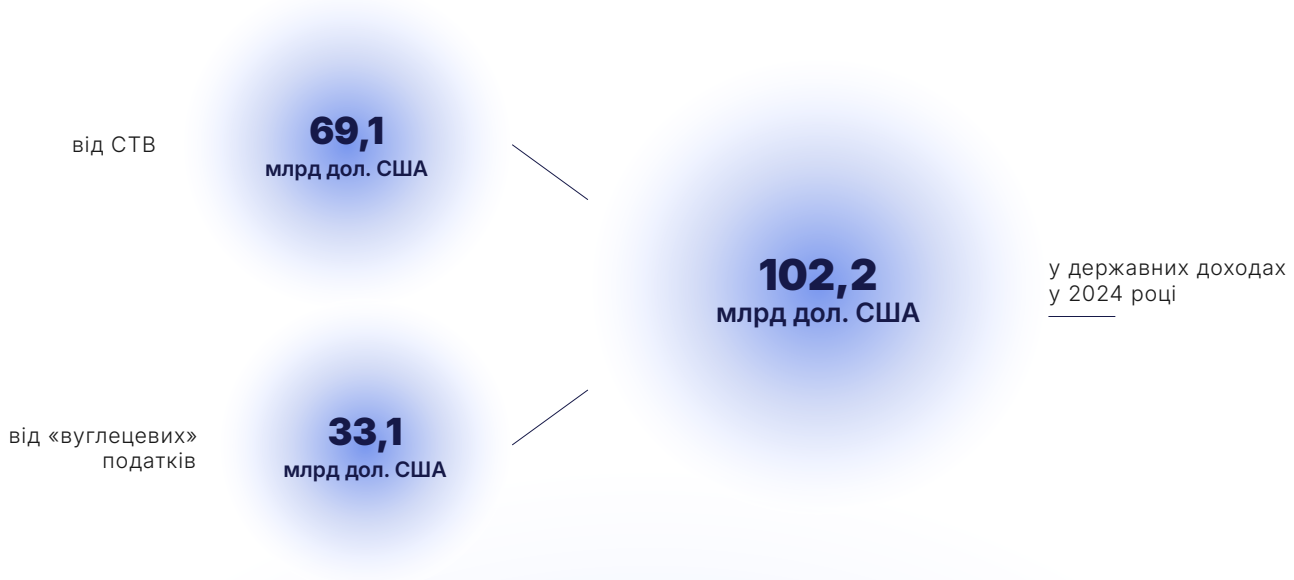

Рисунок 3.[8]

Вуглецеві ринки в Україні

Як сторона-підписант Паризької угоди, Україна має зобов'язання щодо скорочення викидів парникових газів та оновлення свого НВВ кожні п'ять років, при цьому останнє оновлення було зроблено 29 жовтня 2025 року. З огляду на прагнення України до вступу в ЄС та постійні зусилля щодо узгодження національного законодавства з кліматичною політикою ЄС, український уряд затвердив у лютому 2025 року план дій щодо створення національної Системи торгівлі викидами до 2028 року.[9] Очікується, що запровадження української національної СТВ не лише скоротить викиди, але й сприятиме інтеграції з ЄС шляхом підвищення правової та регуляторної визначеності щодо кліматичних цілей країни. Зрештою, структурована основа для кліматичної політики — зокрема національна СТВ — є можливістю підвищити економічну конкурентоспроможність України, подальшим чином прокладаючи шлях до її участі в Європейському єдиному ринку.

8. Світовий банк Доходи | Панель управління ціноутворенням на викиди вуглецю
9. Кабінет Міністрів України https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/146-2025-%D1%80#Text

Контакти

Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Зареєстровані офіси м. Бонн та Ешборн

T +49 61 96 79-0
F +49 61 96 79-11 15
E info@giz.de
I www.giz.de/en

Фото: Envato

Юридична адреса:
01004, місто Київ,
вул. Антоновича, 16-Б
+38 044 594 07 60
+38 044 594 07 64
www.giz.de/ukraine-ua